

УДК 378 : 796.011.1

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Салатенко Іван Олександрович

Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України»

***Анотація:** Розглянуто аспекти покращення професійно – прикладної фізичної підготовки (ППФП) студентів економічних спеціальностей з урахуванням особливостей педагогічного процесу. Встановлено, що в процесі професійно – прикладної фізичної підготовки успішно формується комплекс психофізіологічних якостей, необхідних працівникові в його професійній діяльності. Наведено аналіз публікацій російських та українських вчених про різновиди засобів покращення професійно – прикладної фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів. На основі аналізу літературних джерел з'ясовані деякі особливості професійної підготовки майбутніх економістів. Доведено необхідність пошуку нових технологій удосконалення процесу фізичного виховання студентів вищих навчальних закладах (ВНЗ) економічних спеціальностей.*

***Ключеві слова:** студенти, спеціальності, професія, підготовленість.*

Салатенко И. А. Пути улучшения профессионально-прикладной физической подготовки студентов экономических специальностей. Рассмотрено аспекты улучшения профессионально – прикладной физической подготовки студентов экономических специальностей с учетом особенностей педагогического процесса. Установлено, что в процессе профессионально – прикладной физической подготовки успешно формируется комплекс психофизиологических качеств, необходимых работнику в его профессиональной деятельности. Приведен анализ публикаций русских и украинских ученых о разновидностях средств улучшения профессионально –

прикладної фізическої підготовки студентів вищих учебних заведень. На основі аналізу літературних джерел в'яснені деякі особливості професійної підготовки майбутніх економістів. Доведено необхідність пошуку нових технологій удосконалення процесу фізического виховання студентів економічних спеціальностей.

Ключеві слова: студенти, спеціальності, професія, підготовленість.

Salatenko I. O. Ways of improvement of the professional-applied physical preparation of students of economic specialities. We consider aspects of improvement professionally – the applied physical preparation of students of economic specialities taking into account the features of pedagogical process. It is set that in the process of professionally – the applied physical preparation the complex of psikhofiziologichnikh qualities, necessary a worker in his professional activity is successfully formed. The analysis of publications of the Russian and Ukrainian scientists is resulted about the varieties of facilities of improvement professionally – the applied physical preparation of students of higher educational establishments. On the basis of analysis of literary sources some features of professional preparation of future economists are found out. The necessity of search of new technologies of improvement of process of physical education of students of economic specialities is well-proven.

To the key of word: students, specialities, profession, preparedness.

Вступ. Соціально-економічні перетворення в Україні, глобальна екологічна криза актуалізували збереження і зміцнення здоров'я студентської молоді. Основними чинниками негативного впливу на стан здоров'я студентів є низька мотивація до занять фізичною культурою і спортом, відсутність спеціальних знань про засоби підтримання і контролю фізичної підготовленості, здорового способу життя [7]. Предметом уваги багатьох дослідників (В. Б. Базильчук, О. М. Жданова, 2002; В. К. Бальсевич, 1996; Л. І. Лубишева, 1996; Т. В. Антонова, 2005; Л. В. Закурін, 2005; Л. І. Лубишева, 2005; С. В. Королінська, 2007 та ін.), є проблема недостатньої

ефективності процесу фізичного виховання внаслідок переходу на Європейську кредитно-модульну систему освіти. У вищих навчальних закладах скорочується кількість навчальних годин на фізичне виховання, дві третини припадає на самостійні і факультативні заняття.

Крім того, існуюча система фізичного виховання студентів є малоефективною для підвищення рівня фізичної підготовленості, здоров'я та мотивації студентів до занять фізичними вправами, що пов'язано із знецінення соціального престижу здоров'я, фізичної культури та спорту; недооцінка у ВНЗ соціальної, оздоровчої та виховної ролі фізичної культури і спорту; залишковий принцип її фінансування. Вища школа все ще не готова до сприйняття значущості фізичної культури як головного фактора здоров'я нації, виховання гармонійно розвиненої особистості [12].

Науковці стверджують, що саме в студентському віці фізична культура і спорт є біологічною основою стимуляції розвитку і формування молодої людини як особистості, найважливішим засобом зміцнення здоров'я та суттєвого підвищення можливостей для ефективного навчання і оволодіння професійними навичками. За допомогою систематичних занять фізичною культурою підвищується загальна працездатність, завдяки чому в організмі відбувається ряд фізіологічних, психічних, біохімічних та інших процесів, які викликають відповідні зміни у руховій та функціональній сферах, розширюється діапазон рухових вмінь і навичок, покращується розумова активність, регулюється психоемоційний стан, оптимізується організація праці, зберігається фізичне здоров'я і нарешті формується здоровий спосіб життя студентської молоді. В той же час доводиться констатувати, що питанням формування професійно-прикладної фізичної підготовки у процесі навчання в вузі не приділяється відповідної уваги.

В проведених в радянський період розвитку нашої країни дослідженнях В. В. Белиновича (1958 – 1978), Б. І. Загорського (1973 – 1984), В. І. Ільїніча (1973 – 1990), В. А. Кабачкова (1996), С. А. Полієвського (1972), М. Н. Жукова (1993) переконливо доведена ефективність професійно –

прикладної фізичної підготовки (ППФП) у формуванні професійно важливих фізичних і психічних якостей, стійкості організму до професійних захворювань, підвищення рівня фізичної та професійної підготовленості, успішності оволодіння професією та подальшого вдосконалення в ній [3,4,5].

Як підкреслює Р. Т. Раєвський (2003), до недавнього часу вважалося, що ППФП робітників і спеціалістів повинна бути спрямована головним чином на формування професійно важливих фізичних якостей і прикладних рухових умінь, необхідних працівникам ряду професій в особливих умовах їх професійної діяльності. Він вважає, що основними факторами, від яких залежить зміст професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ, є: сфера діяльності, зміст і умови праці, психофізіологічні особливості майбутньої діяльності спеціаліста. Зі слів О. В. Церковної (2007), результати наукових досліджень, які проведені за останні роки, розширили уявлення про значення і зміст ППФП майбутніх спеціалістів. Було встановлено, що в процесі ППФП успішно формується великий комплекс психофізіологічних якостей, необхідних працівникові в його професійній діяльності. За допомогою засобів ППФП прищеплюються і вдосконалюються психічні і вольові якості [13, 16].

В основі фізичної підготовки до майбутньої трудової діяльності лежить всебічний фізичний розвиток. Це база для вдосконалення всіх життєво важливих функцій організму, необхідних рухових якостей, умінь, навичок. Разом із тим розвиток промислової техніки, автоматизації виробництва, створення технологічних процесів, впровадження автоматичних систем управління, електроніки, кібернетики, збільшення швидкості та ефективності дії засобів змінює і характер виробничої праці. Частина ручної праці та фізичного навантаження зменшується, частина розумової праці в загальному балансі робочого часу росте. Все це веде до подальшого підвищення спеціальних вимог, які пред'явлені до організму людини, до фізичної підготовки спеціаліста [6].

Зв'язок теми з науковими програмами, планами, темами.
виконуються згідно з планом науково-комплексної роботи кафедри теорії і методики фізичної культури Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка, яка затверджена Інститутом науково-технічної і економічної інформації України, м. Київ, номер державної реєстрації 0111 U 005736.

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета дослідження: Виявити шляхи покращення професійно-прикладної фізичної підготовки студентів економічних спеціальностей засобами виховання гармонійно розвиненої особистості студента які дозволять покращити здоров'я, сформувані професійно важливі психофізичні якості.

Методи дослідження: Для вирішення поставлених завдань використовується загальнонаукові методи, а саме: аналіз, систематизацію, узагальнення даних літературних джерел.

Результати дослідження. На думку вчених (О. В. Петуніна, 1996; Ю. М. Шкрєбтія, 2000; В. С. Ашаніна, Ж. Л. Козіної, 2007) професійна готовність майбутніх фахівців характеризується інтегративним станом особистості, що поєднує оптимальну систему потреб, мотивів і здатностей, знань, умінь, навичок, тобто того, що становить професійні якості фахівця і його відношення до професійної діяльності.

Проблема професійно-прикладної фізичної підготовки студентів завжди була актуальною серед науковців. Сьогодні вже розроблені наукові основи ППФП майбутніх фахівців різних спеціальностей; зокрема, В. І. Філінков (2003), розробив систему професійно-прикладної фізичної підготовленості фахівців машинобудівної промисловості; С. В. Халайджі (2006), вивчав професійно-прикладну фізичну підготовку студенток енергетичних спеціальностей у роботі в енергетичному комплексі [15].

Деякі питання професійно-прикладної фізичної підготовки (ППФП) студентів вищих навчальних закладів водного транспорту розглядалися у роботах (Н. П. Байков, 2001; В. А. Кабачков, А. Ф. Рожновський, 1986;

Е. А. Полухін, В. Д. Котенко, 1989), судноводіїв (В. Г. Корей, 1998; Д. М. Стенько, 1981), плавскладу (Н. М. Кобозев, 1978; Л. А. Самохвалова, 1984). Частина робіт присвячена вивченню психофізіологічних характеристик та розробці рекомендації для інженерів-електромеханіків з удосконаленням програм ППФП (В. Г. Корей, Р. Т. Раєвський, 1997; А. Ф. Рожновський, 1988). В свою чергу, Е. І. Маляр (2009), підтверджено дані про позитивний вплив засобів футболу на вирішення оздоровчих та освітніх завдань фізичного виховання студентів спеціальності "Оподаткування" але конкретних шляхів вирішення завдання щодо успішної професійної діяльності не пропонується. [10,12]

На думку науковців (А. І. Драчук, О. Куц, 2001; Е. Г. Лукавенко, 2004; Н. Завіська, Л. Лукашевич, 2004; В. Гумен, 2005) вдосконалення ППФП економічних спеціальностей можна здійснювати з використанням різних засобів: аеробіки, легкої атлетики та інших видів спорту [1].

Зокрема Н. Н. Завидівською (2002), експериментально доведено ефективність методики підвищення ППФП економічних спеціальностей за рахунок впровадження моделі професійно-прикладних основ формування здорового способу життя для студентів вищих навчальних закладів економічного профілю, основною функцією якої є оптимізація процесу формування здорового способу життя. Н. І. Фалькова (2002), досліджувала проблему фізичної підготовки студенток економічних спеціальностей з урахуванням їх морфофункціональних особливостей [2,14].

Особливої уваги потребує робота Л. П. Пилипея (2011), в якій він вивчав проблеми професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів різних спеціальностей.

Зокрема Л. П. Пилипей 2009, розподіляє професійно-прикладну фізичну підготовку за певними напрямками підготовки спеціалістів: екстремальна група, творчо-образна група, природничо-аграрна група, технічна група, комунікативна група та інформаційно-логічна група до якої належать студенти економічних спеціальностей. Проблеми ППФП

інформаційно-логічної групи досліджували автори: Боченкова Е. В. (2000), Егоричев Д. О. (1992), Завидівська Н. Н. (2002), Лапшина Г. Г. (1991), Остроушко С. В. (1999), Фалькова Н. І. (2002), Николаев С. Ю. (2004). Головним етапом створення професіограми спеціальностей (інформаційно-логічної групи) є визначення структури моделі особистості економіста які наведені у (рис. 1). [11].

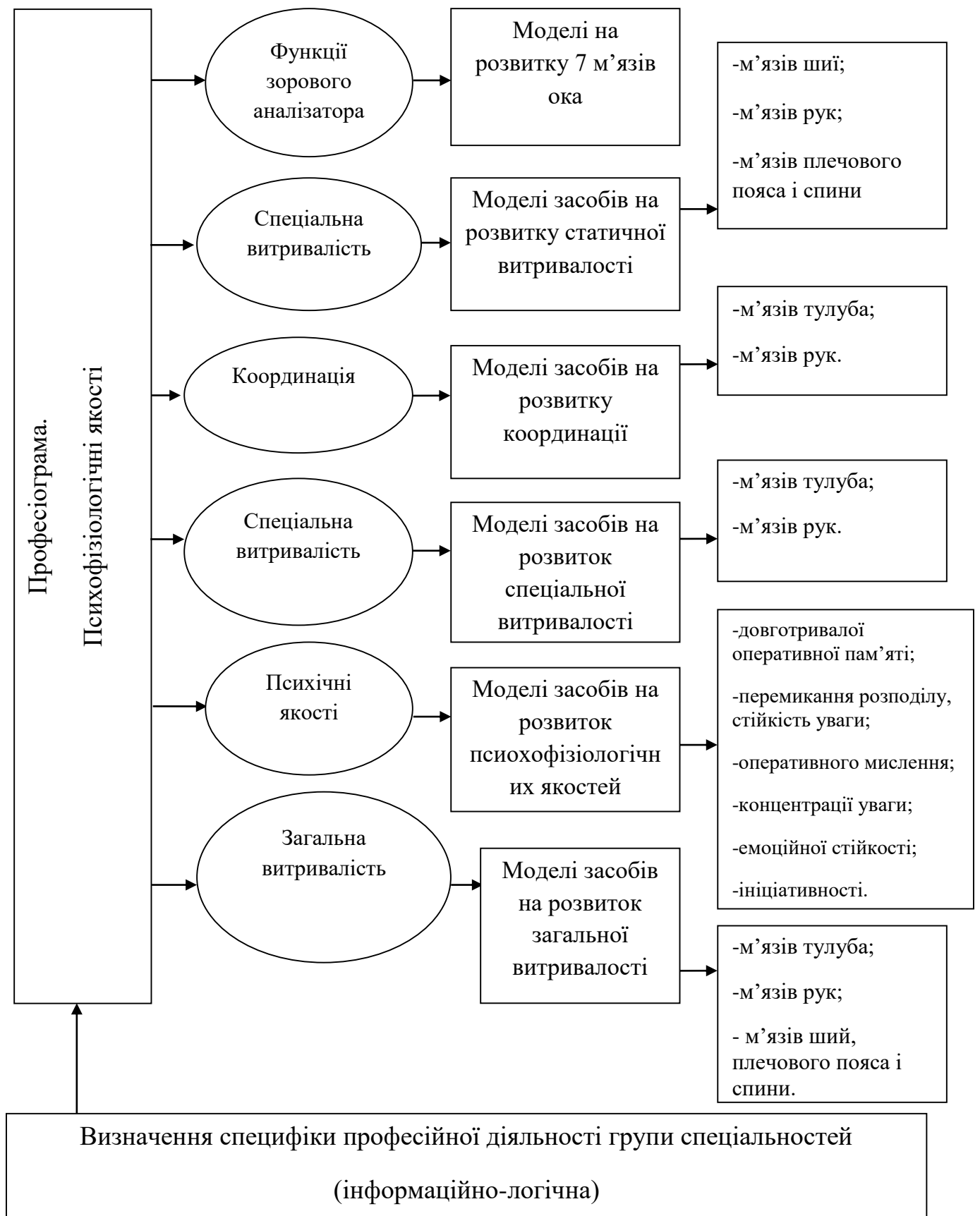

Рис.1. Модель психофізіологічних вимог до інформаційно-логічної групи спеціальностей за Л. П. Пилипеєм [11]

Вищевказане (рис. 1) дає змогу констатувати, що для студентів економічних спеціальностей, які відносяться до інформаційно-логічної групи рекомендовані наступні психофізіологічні якості: загальна витривалість, психічні якості, спеціальна витривалість, координація, статична витривалість, а також – функції зорового аналізатора.

Аналіз наукової літератури свідчить, що існуючих методів удосконалення ППФП студентів економічних спеціальностей недостатньо.

Таким чином детальний аналіз науково-методичної літератури показав що, проблемою ППФП студентів, останнім часом, приділялося багато уваги але нами не було знайдено робіт, що вирішували проблеми підвищення рівня здоров'я, показників їх фізичної підготовленості та рівня професійно важливих психофізіологічних якостей студентів, які б сприяли задоволенню фізкультурно-спортивних інтересів студентів на основі застосування спортивно-орієнтованих технологій фізичного виховання, як в структурі навчального розкладу, так і в вільний від навчання час (Л. І. Лубишева, 1992; М. В. Базилевич, 2009; С. В. Радаєва 2008; Т. В. Васільєва 2009). Перспектива подальших досліджень полягає у визначенні рівня здоров'я, рухових вподобань студентів економічних спеціальностей та розробці спортивно-орієнтованої технології фізичного виховання що спрямована на покращення професійно-прикладної фізичної підготовки тому тема нашої роботи є досить актуальною [8].

Висновки: Чинна на сьогодні система організації фізичного виховання у ВНЗ не може ефективно забезпечити підвищення рівня фізичної підготовленості, здоров'я, мотивації студентів до занять фізичними вправами й спортом. Аналіз літературних джерел і останніх дисертаційних досліджень говорить про доцільність створення експериментальних програм професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ на основі окремих спортивних спеціалізацій (баскетбол, ритмічна гімнастика, гандбол, боротьба, атлетична гімнастика, спортивне орієнтування).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Драчук А. І. Оптимізація фізичного виховання студентів вищих закладів освіти гуманітарного профілю: Автореф. дис. кандидата наук з фіз. виховання і спорту 24.00.02 / Львівський держ. інст. фіз. культури. – Львів, 2001. – 20 с.
2. Завидівська Н. Н. Професійно-прикладні основи формування здорового способу життя студентів вищих навчальних закладів економічного профілю 2002 року : Автореф. дис... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 2002. – 20 с.
3. Загорский Б. И. К вопросу о теоретических основах профессионально-прикладной физической подготовки // Всесоюзная V науч.-метод. конф. по профессионально-прикладной физической подготовке. – М. : Клайпеда, 1975. – С. 41 – 43.
4. Ильинич В. И. Профессионально-прикладная физическая подготовка студентов. Физическая культура в профессиональной деятельности бакалавра и специалиста / под ред. В. И. Ильинича // Физическая культура студента : учебник. – М. : Гардарика, 1999. – С. 380 – 432.
5. Кабачков В. А. Основы физического воспитания с профессиональной направленностью в учебных заведениях профтехобразования : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук. – М., 1996. – 28 с.
6. Лошицько Т. І. Результати оцінки інтегрального компоненту здоров'я студентів / Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Київ : 2010. – С. 50-52.
7. Лубышева Л. Н. Теоретико-методологические и организаторские основы формирования физической культуры студентов: Автореф. дис. д-ра пед. наук. – М.: ГЦОЛИФК, 2002. – 40 с.
8. Лубышева Л. И. Концепция формирования физической культуры человека. М.: ГЦОЛИФК, 1992. – 40 с.
9. Методичні рекомендації “Професійно-прикладна фізична підготовка студентів економічних спеціальностей” (для студентів, викладачів,

тренерів, аспірантів) / Н. І. Фалькова, Г. В. Голота - Донецьк, ДонНТУ, 2004.-34 с,додатки.

10. Маляр Е. І. Розвиток професійно важливих якостей студентів спеціальності «Оподаткування» засобами футболу : автореф. канд. наук з фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.02. 2008. – 22с. Львів
11. Пилипей Л. П. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів : монографія. Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2009. – 312 с.
12. Подлесний О. І. Самоконтроль у фізичному вихованні як засіб підвищення мотивації до професійно-прикладної підготовки студентів-судноводіїв : автореф. канд. наук з фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.02. 2008. – 26 с. Київ.
13. Раєвський Р. Т. Навчальна програма для вищих навч. закладів України III-IV рівнів акредитації / Р. Т. Раєвський, М. О. Третьяков, С. М. Канішевський. – Київ, 2003. – 28 с.
14. Фалькова Н. І. Фізична підготовка студенток економічних спеціальностей з урахуванням їх морфофункціональних особливостей: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фізичного виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». – Донецьк, 2002. – 19 с.
15. Халайджі С. В. Професійно-прикладна фіз. підготовка студентів енергетичних спеціальностей: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих.: спец. 24.00.04 – Львів, 2006. – 20 с.
16. Церковна О. В. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів технічних вищих навчальних закладів на основі факторної структури їх рухової та психофізіологічної підготовленості : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. наук з фізичного виховання та спорту: спец. 24.00.02 - Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення / Харків, 2007.

Авторська довідка

Прізвище, ім'я по батькові: Салатенко Іван Олександрович

kf.uabs@gmail.com

Місце роботи: Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України" вул. Петропавлівська, 57, м. Суми, 40030, Україна.

The address of the "Ukrainian Academy of Banking of National Bank of Ukraine": 57, Petropavlivska str., 40030, Sumy, Ukraine.

Посада: асистент

Домашня адреса: м. Суми, вул. Лебединська 10 кв. 14

Телефон: 8(0542) 619-912; 619-156

Почтовый адрес:

Украина, г. Сумы, 40021, ул. Лебединская 10, кв. 14.

Салатенко, І.О. Шляхи покращення професійно-прикладної фізичної підготовки студентів економічних спеціальностей [Текст] / І.О. Салатенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2012. – №11. – С. 90-94.